

Suhteet ja suhdanteet - talouselämän kahdet kasvot

Ari-Matti Sarén

Japanilaista businessmangaa on moneksi. Niiden tarinat ovat hyvin kulttuurisidonnaisia – ja siksi kiinnostavia.

Käsiini sattui taanoin suurehko pino japanilaisen Kodansha-kustantamon kielipintoihin tarkoitettua kaksikielistä (englanti-japani) mangaa. Osa nimikkeistä oli minulle ennestään tuttuja, mutta joukossa oli pari mielenkiintoista uutta tuttavuutta. Erityisesti huomiotani kiinnitti kaksi sarjaa, jotka molemmat käsittelevät – ainakin välillisesti – liike-elämää. Risu Akizukin *Survival in the Office – The Evolution of Japanese Working Woman* (Ol. Shinkanron) on naisen piirtämä sarjakuva naisista ja Kenshi Hirokanen *Division Chief Kosaku Shima* (Buchō Shima Kosaku) puolestaan miehen piirtämä sarjakuva miehistä.

Sarjojen suora vertailu ei ole niiden erilaisuuden vuoksi kovin helppoa tai edes hedelmällistä. Akizukin sarjakuva on muodoltaan tyyppinen neljän ruudun humoristinen strippisarjakuva, Hirokanen sarja puolestaan gegika eli realistiseen tyyliin piirretty sarjakuvaromaani. Nämä sarjakuvat – ja erityisesti niiden maailmankuvien välinen kontrasti – avavat kuitenkin yhdessä mielenkiintoisen ikkunan japanilaiseen arkeen ja erityisesti työkuultuuriin.

Elämää naisena toimistossa

Vaikka Japanin tasa-arvolainsäädäntö vastaa sisällöltään hyvin pitkälle Suomen vastaavaa ja on myös säädetty suunnilleen samoihin aikoihin, on kehitys ollut Japanissa huomattavasti hitaampaa kuin teollisuusmaissa keskimäärin. Vaikka naisten koulutuksen taso on erittäin korkea, on Japanissa edelleen erittäin vähän naisia politiikan ja liike-elämän johtopaikoilla. Vaikka edistystä on tapahtunut ja tapahtuu, odottaa naisia edelleen monenlaiset näkymättömät esteet.

Tämän järjestelmän suurimpia uhreja ovat monessa mielessä "office ladyt" eli "OL:t", sekatyöläiset, jotka tekevät kaikki toimiston työt tekniteosta alkaen. Ete-

nemismahdollisuuksia ei juuri ole, ja useimmat yritykset edelleen olettavat, että viimeistään kolmekymppisinä naiset avioutuvat ja jäävät kotiin. Monilla naisilla on varsin ikäviä muistoja työnantajensa "hienovaraisista" vihjeistä, että työpaikka olisi aika jättää jollekin nuoremmalle. Silloinkin kun yhtiö ei tällaisia vaatimuksia esitä, iskee karu arkitodellisuus päälle. Japanissa ei ole esimerkiksi järjestetty juuri minkäänlaista päivähoitoa.

Akizuki tuntee tämän maailman hyvin. Hän työskenteli itse OL:nä ennen uraansa sarjakuvataiteilijana. Kokemus paistaa läpi sarjakuvan elämänmakuisuutena. Kun urakehityksestä ei tarvitse huolehtia, pyörii OL:ien maailma toimiston ihmissuhteiden ja arkipäivän ongelmien ja pikku ilojen ympärillä. Vaikka japanilaisen kulttuurin idiosynkratiat tunkevatkin läpi kaiken aikaa, suurin osa käsitellyistä asioista on suomalaisille varsin tuttuja. Päälimmäiseksi tuntemukseksi jää ymmärrys siitä, että ihmiset ovat perimmiltään kaikkialla varsin samanlaisia.

Sarjasta on julkaistu Japanissa 17 kokoomakirjaa, joten näiden tässä kokoomassa käännettyjen viiden kirjan lisäksi materiaalia olisi vielä tarjolla runsaasti. Olisikin kovin mielenkiintoista tietää, onko näiden kaksikielisten kirjojen sisältö sama kuin japanilaisissa kokoomissa vai onko stripit valikoitu erityisesti "käännettävyyttä" silmällä pitäen. Ikävä kyllä en ole päässyt vertaamaan eri laitoksia, eivätkä kustantajankaan antamat tiedot valaise asiaa.

Tyylillisesti *Survival in the Office* on varsin tyyppinen japanilainen neljän ruudun strippisarja. Henkilöhahmot on piirretty karikatyyrinomaisesti, lähes luonnosmaisesti ja taustat ovat lähinnä viitteellisiä. Vaikka tekstiä on varsin paljon, on huumori varsin visuaalista. Länsimaisissa humoristripisarjoissahan kuva on usein lähes tarpeeton elementti. Useimmat viisit toimisivat ihan yhtä hyvin ilman kuvaakin.

Akizuki kuitenkin lataa kuviinsa niin paljon sanatonta informaatiota hahmojen reaktioista ja tunnetiloista, ettei pelkkä teksti kuvasta irroitettuna toimi. Tämä lisäinformaatio mahdollistaakin huomattavasti hienovaraisemman huumorin kuin strippisarjakuvissa yleensä näkee.

Reiko, the president's secretary

Toisin kuin muut tässä pinossa olleet kaksikieliset mangat *Survival in the Office* tämä laitos näyttää olevan suunnattu lähinnä länsimaiselle lukijalle. Marginaaleista löytyy usein japanilaisia tapoja, ruokalajeja ja sen sellaista selittäviä pikku huomautuksia, jotka ovat huomollisesti japanilaiselle lukijalle tarpeettomia.

Lisäksi albumeiden sivujärjestys on länsimainen.

Sivujärjestyksen kääntö ei tosin tässä tapauksessa haittaa, sillä stripit ovat itsenäisiä kokonaisuuksia ja japanilaisissa strippisarjoissa ruudut ovat vielä allekkain. Sen verran asiaan kannattaa kuitenkin kiinnittää huomiota, että itse strippejä ei ole käännetty peilikuviksi. Niinpä puhokuplien lukujärjestys on oikealta vasemmalle. Useimmissa stripeissä lukujärjestyksestä ei ole epäselvyyttä, mutta muutamissa kohdissa tottumaton lukija saattaa mennä vipuun ja kadottaa keskustelun punaisen langan.

Kaiken kaikkiaan *Survival in the Office* on siis kauttaaltaan viehättävä ja aika ajoin erittäin hauska sarja, joka ei kärsi hiukkaakaan kulttuurisidonnaisuudesta. Suosittelen lämpimästi.

Salarymanien fantasiat täyttyvät

Kenshi Hirokane on varsin arvostettu ja palkittu taiteilija, joka varsinkin uudemmissa töissään on käsitellyt laajasti yhteiskunnallisia ongelmia. Esimerkiksi *Kaji Ryuusuke no Gi* ("Kaji Ryuusuke'n agenda") kuvaa Japanin hallituksen ja eduskunnan toimintaa varsin realistisella, ajankohtaisella ja kriittisellä tavalla. Sarja herätti myös pienimuotoista ulkopoliittista närää, kun sen kiinankielisen käännöksen julkaiseminen jouduttiin lopettamaan Hongkongissa sarjan käsiteltäviä Kiinan ydinkokeita.

Hirokanen uusin sarja *Like Shooting Stars in the Twilight* puolestaan käsittelee ikääntyvän väestön ongelmia tavalla, joka tasapainoilee jossain dystopian ja purevan sosiaalisen satiirin välimaastossa.

これは昭和40年 先代が大阪で営業所の建中に旗を飛ばした時の8ミリだ

Kenshi Hirokane kuvaa salarymanien elämää. Hänen sarjakuviaan ovat innoittaneet omat kokemukset elektronikkajätti Matsushitalta.

Comic Morning Weekly -lehdessä ilmestyvä *Division Chief Kosaku Shima* ei kuitenkaan varsinaisesti edusta tätä kanta-aottavaa puolta Hirokanen tuotannossa. Se on itse asiassa jatko-osa 1980-luvun alussa alkaneelle ja 17 kokoomakirjan verran jatkuneelle huippusuositulle sarjalle *Kacho Kosaku Shima*.

Tämä varhaisempi sarja on monelakin tapaa mielenkiintoisempi ja inhimillisempi kuin jatko-osansa. Se kertoo "salarymanista" nimeltä *Kosaku Shima*. Hän työskentelee suurelle elektronikkayhtiölle. Kotona odottaa hajoameisillaan oleva avioliitto, töissä puolestaan vaarivat uraputkessa kisailevat kunnianhimoiset työtoverit, vaativat pormot lahjuksia vaativat poliitikot sekä osille pyrkivä järjestäytyneet rikollisuus.

Shima lienee ainakin osittain Hirokanen alter ego. Sinä missä Shima työskentelee kuvitteelliselle Matsushiba-yhtiölle, työskenteli Hirokane vuocsa elektronikkajätti Matsushitalle saatuaan lakiohjeensa valmiiksi. Työskenteleppä Shima vieläpä markkinointiosastolla samoin kuin Hirokane aikoinaan.

Ehkä juuri tämä selittää sarjan valtavan suosion. Asiaa tietysti auttoi myös se, että sarja peilasi uskollisesti Japanin talouden ylä- ja alamäkiä läpi 1980- ja 1990-luvun tapaumarikkaiden vuosien.

Shima liikkuu yhtiön arvoastikossa ylös ja alas, solmii diilit ja kaataa siinä sivussa muutamman naisen. Sarjan kaluessa varsin tyyppillisestä valkokouluströölisestä kasvaa jonkinlainen "supersalaryman",

koko ammattikunnan kollektiivisten toiveiden, tavoitteiden ja unelmien ruumiillistuma. Samalla sarja menettää paljon viehättävyydestään. Se ei ole enää ninkään arkitodellisuuden kuvausta vaan itsetarkoituksellista toiveentäyttöfantasiaa joka ei juuri toimi kohdeyleisönsä – siis salarymanien – ulkopuolella.

Kosaku Shiman seikkailut siis toimivat länsimaiselle lukijalle lähinnä ikkunana japanilaisen liikemiehen unelmiin ja maailmankuvaan. Tarina ei jaksakaan allekirjoittanutta viehättää, eikä sen henkilökohtaisuuksien juuri samaistu.

Sarjan lähestyttävyyttä ei myöskään auta se, että tässä kaksikielisessä laitoksessa ruutuja on pienennetty ja siirretty etäämmäs toisistaan, jotta japaninkieliset tekstit mahtuisivat ruutujen väliin. Tämä ei tietenkään ole tehnyt sivutaitolle hyvää. Irralliset ruudut korostavat Hirokanen melko ilmeettömää piirrosjälkeä entisestään ja yleisilme on tässä versiossa lähes puiseva.

Puutteistaan huolimatta *Division Chief Kosaku Shima* on mielenkiintoinen tuttavuus. Ensimmäinen se edustaa sellaista aihepiiriä ja käsittelytapaa, jota ei länsimaisessa sarjakuvassa ole juuri nähty. Lisäksi se edustaa sellaista mangan suurta lajityyppiä, jota ei juuri ole käännetty – äkkiseltään minulle ei tule mieleen kuin Kaiji Kawaguchin *Eagle*.

Ja oli Shimaan tutustumisesta myös henkilökohtaista hyötyä. Muistan taas kerran olla kiitollinen siitä, että tulin aikanaan valinneeksi akateemisen uran "oikean" työn asemesta. ■